

INNHOLD

KAPITTEL 1	
INNLEDNING	15
1.1 Militæroperasjoner og Grunnloven § 26	15
1.2 Aktualitet	17
1.2.1 Eksempelsaker	17
1.2.2 Nærmere om norske bidrag i Libya 2011	17
1.2.3 Nærmere om norske bidrag i Irak fra 2015	18
KAPITTEL 2	
FORHOLDET MELLOM GRL. §§ 25 OG 26	21
2.1 Innledende om kommandomyndighet og krigsrett	21
2.2 Debatten om krigsdeltagelse – Grl. § 26 er fraværende	22
2.3 Nærmere om Grl. § 25	23
2.4 Grl. § 26 skal vurderes her	25
KAPITTEL 3	
KRIGSBEGREPET I GRL. § 26	27
3.1 Nærmere om begrepet «krig»	27
3.2 Det tradisjonelle krigsbegrepet	28
3.2.1 Væpnet kamp mellom stater	28
3.2.2 Regler om krig utvikles	29
3.2.3 Det tradisjonelle krigsbegrepet defineres	29
3.3 Formålet – Grl. § 26 første ledd	31
3.3.1 Bakgrunnen for Kongens ubegrensede krigsrett	31
3.3.2 Krigsretten begrenses	32
3.3.3 Fra tradisjonell krig til våpenmakt mer generelt	34
3.4 Utvikling i folkerettslige regler om maktbruk	35
3.4.1 Fra krigsforbud til maktforbud	35
3.4.2 Er det tradisjonelle krigsbegrepet utdatert?	37
3.5 Krigsbegrepet i formell lov	38
3.5.1 Hvordan tolkes «krig» i formell lov?	38
3.5.2 Høyesteretts vurdering av «krigstid» i Quisling-saken	38

3.5.3	Krigsbegrepet ved landssvik	39
3.5.3.1	Uttrykket «krig» i strl. § 119	39
3.5.3.2	Fra et tradisjonelt til et funksjonelt krigsbegrep	40
3.5.3.3	Er deltagelse i militæroperasjoner krig?	41
3.5.4	Sammenfatning	42
3.6	Norsk debatt om krigsbegrepet	42
3.6.1	Militæroperasjoner og krig	42
3.6.2	Diskusjon om krig og konflikt i Afghanistan 2001–2014	43
3.6.3	Uenighet om krigsbegrepet	44
3.6.4	Sammenfatning av debatten – et politisert krigsbegrep?	45
3.7	Hvilket krigsbegrep legges til grunn i § 26?	46
3.8	Nærmere om krigens grense nedad	47
3.8.1	Et mulig utgangspunkt – konflikttyper i humanitærretten	47
3.8.2	Hovedlinjer – konflikttyper i humanitærretten	47
3.8.2.1	Internasjonale konflikter	47
3.8.2.2	Ikke-internasjonale konflikter	48
3.8.2.3	Internasjonale operasjoner – et tredjeland intervensjoner	51
3.8.2.4	Noen aktuelle eksempelsaker	52
3.8.3	Sammenfatning – krigsbegrepets grense	53

KAPITTEL 4

	FORSVARSBEGREPET I GRL. § 26 FØRSTE LEDD	55
4.1	Forsvar som rettslig skranke	55
4.2	Utgangspunkt i litteraturen – tolkninger av krig til «forsvar»	55
4.3	Formålet med forsvarskrig – forarbeidene fra 1917	57
4.4	Tre typetilfeller	58
4.4.1	Innledende om operasjonstypene som diskuteres	58
4.4.2	Operasjonstype 1 – Atlanterhavspakten artikkel 5	59
4.4.2.1	Forsvar av NATO-allierte – «forsvar» av Norge jf. § 26?	59
4.4.2.2	Nærmere om Atlanterhavspakten artikkel 5	60
4.4.2.3	Atlanterhavspakten artikkel 5 og forholdet til FN-pakten artikkel 51	61
4.4.2.4	Utviklingen av forsvarsbegrepet – NATO som forsvarsallianse	62
4.4.3	Operasjonstype 2 – Militæroperasjoner med mandat fra FNs sikkerhetsråd	64
4.4.3.1	Mandatets grenser må overholdes	64
4.4.3.2	Nærmere om bruk av makt etter FN-pakten	65
4.4.3.3	Formålet med forsvar – selvforsvar og internasjonal fred	67
4.4.3.4	Nærmere om praksis	69
4.4.3.5	Utvikling av typer operasjoner og betydningen av Norges bidrag	70

4.4.3.6	Libya 2011 – paradigmeskiftet siden andre verdenskrig?	71
4.4.3.7	Oppsummert – operasjoner i en mellomstilling	73
4.4.3.8	Grensen for regjeringens prerogativ – kreves Stortingets samtykke?	74
4.4.4	Operasjonstype 3 – humanitære intervensjoner	75
4.4.4.1	Kort om folkerettslig grunnlag	75
4.4.4.2	Er humanitære intervensjoner «forsvar» av Norge, jf. § 26?	76
4.4.4.3	Kan regjeringen beslutte humanitær intervensjon med Stortingets samtykke?	78

KAPITTEL 5

TRAKTATBEGREPET I GRL. § 26 ANDRE LEDD	81
5.1 Uttrykket «traktater»	81
5.2 Ordlyd og formål – krav til forhåndssamtykke	82
5.3 Rekkevidden av § 26 andre ledd – Grønlandssaken	83
5.3.1 Traktater – eller folkerettslige regjeringshandlinger generelt?	83
5.3.2 Nærmere om Grønlandssaken	84
5.3.3 Ingen riksrett, men Odelstinget beklaget	86
5.3.4 Har prinsippet fra Grønlandssaken betydning i dag?	86
5.4 Rettslige utgangspunkter for «traktater»	90
5.4.1 Definisjon og formkrav	90
5.4.2 Når er avtalen eller erklæringen folkerettslig forpliktende?	93
5.4.3 Ensidige forpliktelseserklæringer omfattes	93
5.4.4 Fremgangsmåte	94
5.5 Tre typetilfeller og to eksempelsaker	94
5.5.1 Hvilke «avtaler» eller «enigheter» kan regnes som «traktater» etter § 26?	94
5.5.2 Invitasjon som grunnlag for en militæroperasjon	95
5.5.2.1 Invitasjon som folkerettslig grunnlag for maktbruk	95
5.5.2.2 Avtale om norske soldaters status i Irak 2015	96
5.5.2.3 Var tilsagn om norsk militærassistans folkerettslig forpliktende?	97
5.5.3 Koalisjon av villige stater	98
5.5.3.1 Folkerettslig avtale eller «politisk enighet»?	98
5.5.3.2 En beskrivelse av Libya-avtalen	99
5.5.3.3 Var Libya-avtalen folkerettslig bindende?	100
5.5.4 Særspørsmål om organisasjonsvedtak og traktatprosedyren etter Grl. § 26	102
5.5.4.1 Den statsrettslige læren om organisasjonsvedtak	102
5.5.4.2 Organisasjonsvedtak i NATO-rådet – utløses traktatprosedyren i § 26?	104
5.5.4.3 Hvordan treffes vedtak i NATO-rådet?	105

5.5.4.4	Vedtak om artikkel 5-operasjoner i NATO-rådet	106
5.5.4.5	Har det betydning om maktbruk etter artikkel 5 er en rettslig plikt?	107
5.5.4.6	Vedtak om operasjoner utenfor artikkel 5	110

KAPITTEL 6

SAK AV «SÆRLIG STOR VIKTIGHET» I GRL. § 26 ANDRE LEDD	113
6.1 «Særlig stor viktighet»	113
6.2 Formål og bakgrunn – terskelen for traktatfremleggelse	113
6.3 Traktatsaker og momenter i viktighetsvurderingen	115
6.3.1 Hvordan vurderes en traktatsaks viktighet?	115
6.3.2 Utenrikspolitiske forhold	116
6.3.3 Økonomiske forhold	117
6.3.4 Rettslige forhold	117
6.3.4.1 Folkerettslig rammeverk	117
6.3.4.2 Undertraktater – statusavtaler	118
6.3.5 Eksempelsaker – generelle trekk av særlig stor viktighet	119
6.3.5.1 Libya-saken i 2011	119
6.3.5.2 Irak-saken fra 2015	120
6.3.6 Manglende behandling i Stortinget	121

KAPITTEL 7

FRA GRUNNLOVENS ORD TIL ULOVFESTET RETT	123
7.1 Grensen for § 26 – spørsmålet om konstitusjonell sedvanerett	123
7.2 Konstitusjonell sedvanerett	123
7.2.1 Konstitusjonsbegrepet og konstitusjonell sedvanerett	123
7.2.2 Vilkår for konstitusjonell sedvanerett	124
7.2.3 Analysens grunnlag	125
7.3 Nærmere om praksis – noen hovedlinjer på 90-tallet	126
7.3.1 Golfkrigen 1990–1991	126
7.3.1.1 Bakgrunn og folkerettslig hjemmel	126
7.3.1.2 Nærmere om norsk bidrag og saksbehandling	126
7.3.2 Irak 2003–2005	127
7.3.2.1 Bakgrunn og folkerettslig hjemmel	127
7.3.2.2 Nærmere om norsk bidrag og saksbehandling	127
7.3.3 Kosovo 1999	128
7.3.3.1 Bakgrunn og folkerettslig hjemmel	128
7.3.3.2 Nærmere om norsk bidrag og saksbehandling	129
7.3.4 Afghanistan 2001–2014	129
7.3.4.1 Bakgrunn og folkerettslig hjemmel	129
7.3.4.2 Nærmere om norsk bidrag og saksbehandling	130

7.3.5	Libya 2011 og Irak fra 2015	131
7.4	Utgjør den omtalte praksisen konstitusjonell sedvanerett?	132
7.4.1	Foreligger praksis over tilstrekkelig tid?	132
7.4.2	Ensartethet	132
7.4.3	Foreligger opinio juris?	133
7.4.4	Er praksisen konstitusjonell?	135
	Sammenfatning	136

KAPITTEL 8

	HOVEDSPØRSMÅLENE KONKLUSJONER	139
8.1	Begrensninger i Grl. § 26	139
8.2	Forsvar av Norge og andre NATO-allierte	139
8.3	Forsvar av land utenfor Norge og NATO-allierte	140
8.4	Avtaler knyttet til militæroperasjoner	140
8.5	Vurderingen av statspraksis	141

KAPITTEL 9

	AVSLUTNING	143
	KILDELISTE	147
	Litteratur	147
	Fagartikler	148
	Lover og traktater	149
	Lovforarbeider, stortingsdokumenter og rapporter	150
	Rettsavgjørelser	151
	Resolusjoner og brev	151
	Avisartikler	152
	Nettsider	152
	Notater og tolkningsuttalelser	153
	Øvrige kilder	154

KILDELISTE

LITTERATUR

- Acheson, Dean. 1969. *Present at the Creation*. W.W. Norton & Company, New York
- Andenæs, Johs. 1945. *Statsforfatningen i Norge*. Johan Grundt Tanum, Oslo
- Andenæs, Johs. 2006. *Statsforfatningen i Norge*. 10. utgave ved Arne Fliflet.
Universitetsforlaget, Oslo
- Andenæs, Johs. 2017. *Statsforfatningen i Norge*. 11. utgave ved Arne Fliflet.
Universitetsforlaget, Oslo
- Andenæs, Mads og Ingeborg Wilberg. 1983. *Grunnloven, en kommentarutgave*.
Universitetsforlaget, Oslo
- Aust, Anthony. 2013. *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge University Press,
Cambridge
- Boe, Erik. 2010. *Innføring i juss*. Universitetsforlaget, Oslo
- Brownlie, Ian. 2012. *Brownlie's Principles of Public International Law*. 8. utgave ved James
Crawford. Oxford University Press, Oxford
- Castberg, Frede. 1947. *Norges statsforfatning*. Del I og del II. Arbeidernes trykkeri, Oslo
- Castberg, Frede. 1964. *Norges statsforfatning*. 3. utgave. Universitetsforlaget, Oslo
- Colban, Erik. 1961. *Stortinget og utenrikspolitikken*. Universitetsforlaget, Oslo
- Crawford, Emily og Alison Pert. 2015. *International Humanitarian Law*. Cambridge
University Press, Cambridge
- Dahl, Arne Willy. 2008. *Håndbok i militær folkerett*. Cappelen Akademisk forlag, Oslo
- Detter, Ingrid. 2000. *The Law of War*. Cambridge University Press, Cambridge
- Dinstein, Yoram. 2011. *War, Aggression and Self-Defence*. Cambridge University Press,
Cambridge
- Eckhoff, Torstein. 2001. *Rettskildelære*. 5. utgave ved Jan Helgesen. Universitetsforlaget,
Oslo
- Eskeland, Ståle. 2011. *De mest alvorlige forbrytelser*. Cappelen Damm, Oslo
- Fleischer, Carl August. 2005. *Folkerett*. Universitetsforlaget, Oslo
- Freedman, Lawrence. 2012. *The Oxford Handbook of War*. Julian Lindley French og
Yves Boyer (red.). Oxford University Press, Oxford
- Fure, Eli. 2013. *Eidsvoll 1814*. Knut Mykland (red.). Dreyers forlag, Oslo

- Gade, Jo G. og Paal Sigurd Hilde. 2016. Å gå til krig – et politisk perspektiv. I: Morten Andersen og Geir Ødegaard (red.), *Militære fellesoperasjoner – en innføring*. Abstrakt forlag, Oslo
- Helgesen, Vidar. 1999. *Kosovo og folkeretten*. Institutt for forsvarsstudiers skriftserie, Info 4
- Henriksen, Dag. 2014. Luftforsvaret – kun en taktisk leverandør av luftmakt? I: Tormod Heier, Anders Kjølberg og Carsten F. Rønnfeldt (red.), *Norge i internasjonale operasjoner*. Universitetsforlaget, Oslo
- Hollis, Duncan. 2012. *The Oxford Guide to Treaties*. Oxford University Press, Oxford
- Holmøyvik, Eirik. 2012. *Maktfordeling og 1814*. Fagbokforlaget, Bergen
- Høgborg, Benedikte. 2016. *Statsrett*. Universitetsforlaget, Oslo
- Johansen, Sigrid Redse og Jacob Thomas Staib. 2009. *Jus og militærmakt*. Gyldendal, Oslo
- Leraand, Dag. 2012. *INTOPS norske soldater i internasjonale operasjoner*. Dag Leraand (red.). Forsvarsmuseet, Oslo
- Michel, Leo G. 2014. *NATO's Post-Cold War Politics New Security Challenges*. Sebastian Mayer (red.). Palgrave Macmillan, London
- Neff, Stephen. 2005. *War and the Law of Nations*. Cambridge University Press, Cambridge
- Oppenheim, Lassa. 1952. *International Law*. Vol. II. 7. utgave ved H. Lauterpacht. Longmans, Green and Co, London
- Ruud, Morten. 1980. *Innføring i krigens folkerett*. Tanum-Norli, Oslo
- Ruud, Morten og Geir Ulfstein. 2011. *Innføring i folkerett*. Universitetsforlaget, Oslo
- Sejersted, Fredrik. 2002. *Kontroll og konstitusjon*. Cappelen akademisk forlag, Oslo
- Simma Bruno et al. (red.). 2012. *The Charter of the United Nations. A Commentary*. Volume II (3rd Edition). Oxford Commentaries on International Law, Oxford
- Skodvin, Knut Einar. 2018. Bokmanus om §§ 26 og 26 til Dag Michaelsen og Ola Mestad (red.), *Grunnloven. Historisk kommentarutgave 1814–2016*. Universitetsforlaget, Oslo
- Smith, Eivind. 2015. *Konstitusjonelt demokrati*. Fagbokforlaget, Bergen
- Smith, Eivind. 2017. *Konstitusjonelt demokrati*. 2. utgave. Fagbokforlaget, Bergen
- Stoltenberg, Jens. 2016. *Min historie*. Gyldendal, Oslo
- Trifunovska, Snežana. 2010. *North Atlantic Treaty Organization*. Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn
- Woxholth, Geir. 2017. *Avtalerett*. Gyldendal, Oslo
- Østerud, Øyvind. 2009. *Hva er krig*. Universitetsforlaget, Oslo

FAGARTIKLER

- Andenæs, Johs. 1978. Stortingets medvirkning ved avslutning av traktater. *Jussens Venner* 1978, s. 213–228

- Arimatsu, Louise og Choudhury, Mohbuba. 2014. *The Legal Classification of the Armed Conflicts in Syria, Yemen and Libya*, Chatham House International Law, PP 2014/01
- Dalton, Richard. 2014. Libya, i *The Legal Classification of the Armed Conflicts in Syria, Yemen and Libya*, Louise Arimatsu og Mohbuba Choudhury, Chatham House International Law, PP 2014/01
- Fife, Rolf Einar. 2018. Legal Status of Eastern Greenland (Denmark v Norway), i Eirik Bjørge og Cameron Miles (red.), *Landmark Cases of Public International Law*, Hart Publishing
- Fournier, Sylvian og Bumgardner, Sherrod L. 2014. Article 5 of The North Atlantic Treaty: The Cornerstone of the Alliance, *NATO Legal Gazette*, Issue 34, juli 2014
- Frostad, Magne. 2010. Folkerettens krigsbegrep. *Lov og Rett* 2010, s. 344–362
- Frostad, Magne. 2011. Krigsbegrepet i nasjonal rett og enkelte beslektede straffeprosessuelle spørsmål. *Tidsskrift for strafferett* 2011, s. 44–63
- Helgesen, Jan. 1977. Om den såkalte «konstitusjonelle sedvanerett». *Jussens Venner* 1977, s. 193–240
- Hellestveit, Cecilie. 2016. Stomperud i Bagdad. *Internasjonal Politikk*, 74, 3: 1–21.
- Henriksen, Dag. 2013. Suksess uten innflytelse? Norges erfaringer fra operasjonene over Libya. *Internasjonal Politikk*, 71, s. 29–56
- Holmøyvik, Eirik. 2012. Bruk av norske styrkar utanfor Noreg – statsrettslege utfordringar i fortid og notid. *Jussens Venner* 2012, s. 184–215
- Kierulf, Anine. 2012. Hvilken rolle spiller Grunnloven § 100 i Høyesteretts ytringsfrihetspraksis? *Lov og Rett* 03/2012 (volum 51)
- Simma, Bruno. 1999. NATO, The UN and the force: legal aspects. *European Journal of international Law*, 10, s. 1–22
- Thune, Henrik, Espen Eide og Geir Ulfstein. Krig mot Irak. *Internasjonal Politikk* 01/2003, volum 61, s. 93–120

LOVER OG TRAKTATER

(Kronologisk)

Lover

Grunnloven (Grl.) 17. mai 1814

Militær straffelov 22. mai 1902 nr. 13

Menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30

Straffeloven (strl.) 20. mai 2005 nr. 28

Traktater

Haag-konvensjon (III) om åpning av fiendtligheter, 1907

Briand-Kellogg fredspakt, 1928

FN-pakten, 1945

Atlanterhavspakten (NATO), 1949

Genève-konvensjonene om krigens folkerett, 1949

I: Forbedring av sykes kår i de væpnede styrker i felten

II: Forbedring av syke, sårede og skipbrudnes kår i de væpnede styrker til sjøs

III: Behandling av krigsfanger

IV: Beskyttelse av sivile i krigstid

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), 1950

Wien-konvensjonen om traktatretten (VCLT), 1969

Genèvekonvensjonenes tilleggsprotokoll II, 1977

LOVFORARBEIDER, STORTINGSDOKUMENTER OG RAPPORTER

Riksforsamlingens forhandlinger, 1814, bind 3

Indst. S. nr. 28 (1905–1906)

Indst. S. LI (1917)

St.tid. nr. 292 (1917)

Innst. S. nr. 47 (1931)

Innst. O. XXX (1933)

Innst. S nr. 166 (1933)

St.tid. nr. 93 (1949)

St.prp. nr. 7 (1990–1991)

St.tid. nr. 143 (1998/1999)

St.tid. nr. 146 (2001–2002)

St.tid. nr. 147 (2002–2003)

Dokument 15: 748 (2002–2003)

NOU 2003: 18

Ot.prp. nr. 8 (2007–2008)

Dokument 12: 3 (2011–2012)

Dokument 16 (2011–12)

Innst. 169 S (2012–2013)

Innst. 177 S (2013–2014)

Prop. 102 L (2015–2016)

NOU 2016: 8

Libya-utvalgets rapport 2018: Evaluering av norsk deltakelse i Libya-operasjonene i 2011

RETTSAVGJØRELSER

Norges Høyesterett

Rt. 1945 s. 109

Rt. 1976-1

Rt. 2000-1118

Rt. 2010 s. 535

HR-2016-2554-P

HR-2016-296-A

Amerikansk Høyesterett

Hamdan v. Rumsfeld, 548 US 557, (29. juni 2006)

Jugoslavia Tribunalet (ICTY)

Prosecutor v. Tadić, IT-94-1-AR72, Decision on the defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction (2. oktober 1995)

Den internasjonale domstol (ICJ)

Nicaragua v. USA, *Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua*, Judgment ICJ Rep. (27. juni 1986)

Den faste domstol for mellomfolkelig rettspleie (PCIJ)

Denmark v. Norway, *In the Legal Status of Eastern Greenland case*, Judgment, 1933, P.C.I.J., Series A/B, No. 53 (5. april 1933)

RESOLUSJONER OG BREV

FNs generalforsamling 1974, Resolution 3314 (XXIX) (Definition of Aggression), referanse: A/RES/3314

- Kongelig resolusjon 27. juni 2003, Regjeringen, referansenummer: 53 saksnummer: 03/00078-/FD II/JEH/012.0, om norsk deltakelse i stabiliseringsstyrke i Irak
FNs generalforsamling 2005, 2005 World Summit Outcome, referanse: A/RES/60/1
FNs sikkerhetsråd 2011, Resolution 1973 (2011) om beskyttelse av sivile i Libya, referanse: S/RES/1973 (2011)
- Kongelig resolusjon 23. mars 2011, Regjeringen, saksnummer: 2011/00704-/FD II 5/JEH/, Fullmakt til deltakelse med norske militære bidrag i operasjoner til gjennomføring av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973
- FNs sikkerhetsråd 2014, brev fra den permanente representanten fra Irak til FNs sikkerhetsråd, referanse: S/2014/691

AVISARTIKLER

- VG (2003) «Norge skal delta med ingeniørsoldater i Irak-styrke», *VG* 12.05.2003
- Leer-Salvesen (2003) «Norske styrker til Irak», *Klassekampen* 10. mai 2003
- Diesen (2007) «Er Norge i krig?», *Aftenposten* 12. november 2007
- Ruud (2007) «Definisjonen av krig er utdatert», *Aftenposten* 10. november 2007
- Aftenposten*, uten navn på journalist, «Generaladvokaten vil ta i bruk krigslovene», 27. juli 2010
- Johansen (2011), «Norge bomber mest i Libya», *Aftenposten* 19. april 2011
- Johansen (2011), «Tok beslutningen om kampfly på telefon», *Aftenposten* 19. april 2011
- Gedde-Dahl (2012), «Krig må vedtas i Stortinget», *Aftenposten* 13. juni 2012
- Chan (2014) «Australian military role unclear as Iraq minister rejects idea of foreign troops», *The Guardian* 15. oktober 2014
- Hustadnes (2017) «Frykter folkerettsbrudd: Ber forsvarsministeren klargjøre om norske soldater er i Syria», *Dagbladet* 22. mai 2017
- Andersen og Blindheim (2017) «Forsvarsministeren: – Én holdbar grunn til norske soldater i Syria», *Dagbladet* 22. mai 2017
- Lysberg, Magnus (2018) «Rådgivning var krigsoppdrag», *Klassekampen* 4. april 2018

NETTSIDER

- Pressemelding, Forsvarsdepartementet 27. juni 2003, nr. 26/2003: https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norsk_ingeniorkompani_skal_bidra/id248983/
- NRK 2003 «Respekterer Norges Irak-syn» <https://www.nrk.no/norge/--respekterer-norges-irak-syn-1.509582> (hentet 06.03.2018)
- NRK 2003 «Vil rydde miner i Irak» <https://www.nrk.no/norge/vil-rydde-miner-i-irak-1.509520> (hentet 06.03.2018)

- ICRC-booklet 2015, «International Humanitarian Law: Answers to your Questions», International Committee on Red Cross, referanse 0703-ebook: file:///Users/idaandenaesgaltung/Downloads/0703_002_IHL-answers_LR.pdf
- NATO 2015: «ISAF's mission in Afghanistan (2001–2014) (Archived)» https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm (hentet 27.12.2017)
- NATO 2016: «Consensus decision-making at NATO»: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49178.htm (hentet 22.09.2017)
- FN-sambandets nettsider om IS (2017) (hentet 05.04.2018) <https://www.fn.no/Konflikter/Den-islamske-staten-IS>
- NATO 2017 «What is NATO» <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> (hentet 30.12.2017)
- NATO 2017 «Collective defence – Article 5» https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm (hentet 04.01.2017)
- NATO 2017 «North Atlantic Council» https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49763.htm (hentet 20.12.2017)
- NATO 2018 «Crisis management» https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_49192.htm (hentet 27.02.2018)
- Bokmålsordboka på nett ved Universitetet i Oslo i samarbeid med Språkrådet: <http://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=&bokmaal=+&ordbok=bokmaal> (hentet 27.11.2017)
- Forsvaret, «Norsk militær deltakelse i internasjonale operasjoner» <https://itjenestefornorge.no/> (hentet 09.01.2018)
- Forsvaret, «OPERASJON Operation Desert Storm» <https://itjenestefornorge.no/operasjoner/operation-desert-storm> (hentet 06.03.2018)
- Forsvaret, «OPERASJON – Multi-National Force–Iraq (MNF–I)» <https://itjenestefornorge.no/operasjoner/multi-national-force-iraq-mnf-i> (hentet 06.03.2018)
- Veum, Eirik, «Norske soldater drepte IS-krigere som angrep dem i Irak», NRK (2018) <https://www.nrk.no/urix/xl/norske-soldater-drepte-is-krigere-som-angrep-dem-i-irak-1.13988314> (hentet 08.04.2018)
- FN-Sambandet, «Libya» og «Libya etter Gaddafis fall» (2019) <https://www.fn.no/Konflikter/Libya> (hentet 17.11.2019)
- Jentoft, Morten, «Libya – landet der alt har gått galt» NRK (2020) https://www.nrk.no/urix/libya-_landet-der-alt-har-gatt-galt-1.14858292 (hentet 28.06.2020)

NOTATER OG TOLKNINGSUTTALELSER

- Rettsavdelingen, Utenriksdepartementet 2001, notat, «Grunnloven § 25 – Vurderinger i forhold til eventuell deltakelse i koalisjonsoperasjoner og humanitære støtteoperasjoner i forbindelse med kampen mot terrorisme», 27. november 2001

- Konstitusjonell avdeling, Stortinget 2001, notat, «Grunnloven § 25 – Spørsmål knyttet til mulige norske styrkebidrag i forbindelse med militære og humanitære operasjoner i Afghanistan», 4. desember 2001
- Lovavdelingen, Justisdepartementet, tolkningsuttalelse, «§ 26 – Samtykke fra Stortinget ved innlemmelse av rettsakter i EØS-avtalen», 12.02.2007, saksnummer: 200700764 EO KHR
- Lovavdelingen, Justisdepartementet, tolkningsuttalelse, «§ 26 – Opphevelse av et norsk forbehold til COTIF-regelverket – forholdet til Grunnloven § 26 annet ledd mv.», 06.03.2013, saksnummer: 12/6165 EO ATV/AND
- Rettsavdelingen, Utenriksdepartementet 2016, notat, «Det norske styrkebidraget til bekjempelse av ISIL i Syria», 29. april 2016

ØVRIGE KILDER

- Andenæs Galtung, Regjeringens plikt til å innhente Stortingets samtykke til norske militæroperasjoner, upublisert masteroppgave UiO, 2018.
- FNs folkerettskommisjon (International Law Commission) «Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts» with commentaries 2001: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf
- NATO, 2010, retningslinje: «Doctrine for non-article five crisis response operations», ref: AJP-3.4 (A)
- ICRC Commentary on Protocol II: Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977, 1st edition 1987: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/475?OpenDocument>
- ICRC Commentary on the first Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, 2nd edition, 2016: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/full/GCI-commentary>